

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

L. W. G. Blokhuis

Volkomen verlossing

Galaten 1:4. Die Zichzelf gegeven heeft voor onze zonden, om ons te trekken uit de tegenwoordige boze wereld, naar de wil van onze God en Vader.

In zijn brief aan de Galaten dient Paulus zich aan als een apostel, niet vanwege mensen, noch door een mens, maar door Jezus Christus en God de Vader, die Hem opgewekt heeft uit de doden. Dat stelt de apostel altijd voorop en hier in de brief aan de Galaten met bijzondere nadruk. Hij gaat een felle brief schrijven. Hij moet een zware strijd voeren, de strijd tegen hen, die niet willen leven van genade alléén en door het geloof in Christus alléén, de strijd tegen hen, die de gelovigen aan allerlei wetten en regels van mensen willen binden. De strijd in de gemeente, binnen de gemeente, tegen broeders, die zeer ernstig schijnen, maar die, mogelijk met de allerbeste bedoelingen, tekort doen aan het Evangelie van alleen maar genade, alleen maar geloven, alleen maar de Here Jezus Christus volgen. Deze strijd gaat Paulus voeren als hij schrijft aan de gemeenten in Galatië.

De apostel wist, dat God hem de bediening der verzoening gegeven had. We kennen die uitdrukking uit II Kor. 5. God heeft ons met Zichzelf verzoend door Christus. De Here Jezus is voor ons gestorven en opgewekt. Zo is de daad van God de grond voor het ontstaan van de nieuwe schepping. Hij heeft door Christus ons met Zich verzoend en Hij heeft aan de apostelen het Woord der verzoening toevertrouwd. Dat is de daad van God.

En nu komt het er op aan hoe wij dat Woord van verzoening en verlossing ontvangen. De Here Jezus heeft Paulus geroepen en hem naar de heidenen gezonden om hun ogen te openen tot bekering uit de duisternis tot het licht en van de macht van de satan tot God, opdat zij vergeving van zonden en een erfdeel onder de geheiligden zouden ontvangen door het geloof in Hem. En ook de apostelen moesten getuigen van de Here Jezus zijn te Jeruzalem en in geheel Judea en Samaria en tot het uiterste der aarde. Daarvoor hebben zij de Heilige Geest ontvangen. De Here Jezus had met de andere apostelen verkeer en hun daardoor geleerd, dat Hij werkelijk was opgestaan.

Nu schrijft Paulus een brief aan de gemeenten in Galatië en hij begint kortaf met een koele groet. U moet het begin van zijn eerste brief aan de Korinthiërs hier eens naast leggen. Daar klinkt de begroeting veel warmer: Aan de gemeente van God te Korin-

the, aan de geheiligden in Christus Jezus, de geroepen heiligen met allen, die allerwege de naam van onze Here Jezus Christus aanroepen, hun en onze Here. Vanwaar dit verschil in begroeting? Er was op de kerk in Korinthe toch heel veel aan te merken. Er kwamen vele zonden voor en dat is vaak zo in de kerk. Dat is nooit goed te praten. Maar zolang bij alle zwakheid en zonde de Here Jezus als enige en volkomen Zaligmaker erkend wordt, is er een appél op het broederhart mogelijk. Daarom herinnerde Paulus de Korinthiërs aan de rijkdom, die zij in Christus mochten bezitten. Zij waren opgenomen in het grote verband van allen die de naam van onze Here Jezus Christus aanroepen en belijden.

Maar de Galaten worden koel begroet: aan de gemeenten in Galatië. Waarom begroet Paulus hen zo kortaf, zo zakelijk? Wel, omdat in de Galatische kerken de besmettelijke ziekte van het Judaïsme wat uitgebroken. De apostel zet zich in heel deze brief schrap tegen zijn Judaïstische tegenstanders. Die verleidden de schapen van de Here Christus en dat deden ze niet alleen in Galatië. Die Judaïsten waren de ergste vijanden van het Evangelie zoals de apostel Paulus dit overal verkondigde, het ene en enige Evangelie. Die naam „Judaïsten“ treft u niet in de Bijbel aan, maar de dragers van die naam keer op keer. Zij wilden de Christenen doen bukken onder het juk van Mozes, onder de wetten van besnijdenis, de spijswetten, de reinigingsvoorschriften, de heilige tijden als nieuwe maan en sabbat en vaak ook nog onder eigen-gemaakte bepalingen van Joodse Schriftgeleerden, waardoor deze menig leven vermoed en belast hebben.

Maar nu was de Here Christus gekomen. En Paulus preekte alleen maar het geloof in Hem.

Dan komen de Judaïsten. Was dat preken van Paulus nu niet veel te licht en te links? Die Judaïsten erkenden heel rechtzinnig Jezus als de Christus. Maar ze zeiden er iets bij. Ze leerden: Christus alleen is niet genoeg. Daar moet de wet bij komen. Onderhouding van de wet, van al de Mozaïsche geboden, dat blijft toch ook verplicht. Ja, dat is ook nodig om zalig te worden.

Het was bij deze dwaalleraars zo: Wij hebben een wet en die zult u eerst stipt en streng onderhouden en dan pas kan Christus u helpen.

Paulus gaat daar rechtstreeks tegenin als hij de Galaten en ons en alle Christenen in het begin van deze brief, in de boven dit stukje afgedrukte tekst, er bij bepaalt, dat de Heiland Zichzelf gegeven heeft voor onze zonden. Wij worden alleen door het offer van onze Here Jezus Christus verlost. De apostel doet de zegengroet uitlopen in een korte beschrijving van het werk dat onze Heiland

heeft volbracht en van het doel waarmee Hij dat deed.

Want juist aan dat werk werd onder de Galaten te kort gedaan. En dat werk is de enige grond van ons behoud. Daarom was de situatie in de gemeenten, voor welke deze brief allereerst bestemd was, zo dodelijk gevaarlijk.

De Here Jezus Christus heeft Zichzelf gegeven. Hij heeft Zich gegeven tot een losprijs voor allen en daarvan wordt getuigd op de juiste tijd. Dat is de gedachte, die hier op de voorgrond staat. God gaf Zijn Zoon voor allen. Daar wijst Paulus meermalen op. De Here Jezus gaf zich voor velen, ja voor allen. De velen zijn ALLEN. Dat is te verstaan in deze zin: allerlei mensen. Iedereen moet het horen, dat onze Here Jezus Christus Zichzelf gegeven heeft voor onze zonden. Hij gaf Zich voor onze gemeenschappen, onze onoprechtheden, onze hardvochtigheden, onze nalatigheden. Hij gaf Zich voor al onze zonden om die te bedekken.

En dat deed Christus om ons te trekken, om ons uit te redden uit de tegenwoordige boze wereld. Het woord dat de apostel hier voor „trekken“ gebruikt vinden we in de Schrift vaker. In Hand. 7 horen we hoe de HERE heeft gezegd: Ik heb de mishandeling van mijn volk in Egypte zeer wel gezien en Ik heb zijn zuchten gehoord en ben nederge-daald om hen te VERLOSSEN. Daar staat hetzelfde woord. God zou Mozes naar Egypte zenden om Zijn gemeente te redden, te trekken uit het diensthuis. Dit woord „trekken uit“ gebruikt de Schrift als iemand dreigt om te komen en geen kans ziet zichzelf te redden uit groot gevaar. Dan moet de verlossing van buitenaf komen. Zo is het hier ook.

De Here rukte ons uit de kaken van een gruwelijk monster. Dat monster is de tegenwoordige wereld. Deze wereld zoals die reilt en zeilt. Buiten de genade van Christus vinden we enkel deze tegenwoordige boze wereld.

Maar de Here is gekomen om ons daaruit te verlossen. Naar het inzicht van de Joodse Schriftgeleerden geschiedt deze verlossing pas in de toekomst. Maar dat is niet waar. Jezus redt, nu al.

Er IS verlossing, naar de wil van onze God en Vader. We hebben in het werk van Gods Zoon met God Zelf te maken. Want onze Heiland voert de wil van onze God en Vader uit. Het was Zijn spijze te doen de wil des Vaders.

De Here Jezus alleen geeft ons vrede met God. Nergens in de bijbel lezen we, dat de Here Jezus ons er een verwijt van maakt dat Hij zo zwaar voor ons heeft moeten lijden. Het Evangelie is zo rijk en zo ruim. Christus heeft ons verlost naar de wil van onze God en Vader. Hij is gekomen om Gods wil te doen. Dat is de blijde boodschap voor ons allen. Naar de wil van God heeft de Here Jezus Christus Zich gegeven voor onze zonden om ons te trekken uit de tegenwoordige boze wereld. Want die wereld is boos. Ook de „zwaar-godsdienstige“ wereld. En de verzoeking bedreigt ons steeds, dat we ons gewillig houden aan enkele regels en verder in het dagelijks leven Christus niet nodig menen te hebben. Zorgt er voor, dat u niet geleefd wordt, maar dat u echt leeft, dicht bij de Here, in het licht van Zijn Woord. Houdt dus stand en laat u niet weer een slavenjuk opleggen. Want hiertoe zijt gij geroepen, daar ook Christus voor u geleden heeft en u een voorbeeld heeft nagelaten, opdat gij in Zijn voetstappen zoudt treden (I Petr. 2:21).

R. H. BREMMER

Prof. C. Veenhof: De man en zijn werk

Zeer geachte professor en mevrouw Veenhof!

Het comité, dat de aanbieding van een huldeblijk ter gelegenheid van uw afscheid, professor Veenhof, als hoogleraar aan de Theologische Hogeschool heeft voorbereid, heet u hartelijk welkom, met uw gezin, in de kring van hen die dit huldeblijk hebben voorbereid. Eindelijk is het dan zo ver! Het zij mij veroorloofd vóór ik een en ander ga zeggen over hem die op deze middag in het middelpunt staat, enkele zaken recht te zetten. Dit comité is ontstaan uit een particulier initiatief van enkele predikanten. In augustus van het vorige jaar overlegden zij, dat er ter gelegenheid van het eervol verleende emeritaat als hoogleraar aan professor Veenhof iets moest gebeuren. Zij stelden zich allereerst in verbinding met ds. H. Veltman, destijds secretaris van het Curatorium van de Theologische Hogeschool. Deze deelde ons mee, dat het niet in het voornemen van curatoren lag een initiatief voor een huldding te nemen. Toen hadden wij de handen vrij. In de eerste week van september 1969 hebben wij alle predikanten, emeriti-predikanten en hoogleraren aangeschreven en hen uitgenodigd door een gift het organiseren van een afscheid mogelijk te maken. Daarop is spontaan en hartelijk gereageerd. Wij schreven tegelijk, dat wij met de scheidende hoogleraar zelf geen enkel contact hadden opgenomen. Wij wilden eerst weten hoever onze armslag reikte. Van de correspondentie welke intussen tussen de Senaat der Hogeschool en professor Veenhof werd gevoerd, wisten wij niets. Wij wisten dus ook niet, dat professor Veenhof op een officieel afscheid van de Hogeschool geen prijs stelde. Dat was trouwens zijn zaak, waar wij niets mee te maken hadden.

Begin oktober hebben ds. Van Tongeren en ik contact met professor Veenhof opgenomen en hem ons initiatief voorgelegd. Het ging ons om de aanbieding van een huldeblijk namens predikanten en oud-leerlingen. Ons bleek dat professor Veenhof tot dit eenvoudige blijk van hartelijkheid van de zijde van hen, die zijn arbeid steeds op hoge prijs hebben gesteld en daar, in de loop van hun ambtelijk werk, veel vruchten van geplukt hebben, wel zijn medewerking wilde verlenen mits dit zou plaatsvinden in besloten kring. Dat was ook zijn zaak. Zodoende is er geen enkele tegenstelling tussen hetgeen wij ondernamen en hetgeen thans uit de tussen de Senaat der Hogeschool en professor Veenhof gevoerde correspondentie werd gepubliceerd. Elke suggestie in die richting is in flagrante strijd met de feiten. Ons initiatief en deze correspondentie liepen volkomen langs elkaar heen. Het enige dat opgemerkt kan worden is, dat de hoogleraren wel kennis hebben gehad van ons initiatief vóór zij zich tot professor Veenhof richtten. Wij hadden immers onze eerste circulaire begin september tot alle predikanten, emeriti-predikanten en hoogleraren gericht. Wij wilden geen enkele discriminatie. Dat blijkt ook uit de namen van hen, die de eerste en de tweede circulaire ondertekenden. Ik hoop, dat ieder van deze gang van zaken goede nota neemt. Ten overvloede zij nog meegedeeld, dat de eerste giroreactie op de septembercirculaire zijn gedaateerd op 12-9-'68. De brief van de Senaat is gedateerd op 13-9-'68.

In de tweede plaats wil ik opmerken, mij aansluitende bij wat ik zoëven zeide, dat dit

initiatief geheel los wil staan van de huidige kerkelijke situatie. Wij zijn hier niet bijeen als „Opbouw“-fans of als een anti-„Reformatie“ groep. Wij zijn hier doodgewoon bijeen als predikanten en hoogleraren, die de scheidende hoogleraar een warm hart toedragen en dankbaar zijn voor wat hij in de lange periode van zijn hoogleraarschap voor onze kerken heeft mogen doen. Ik zal als voorzitter van deze bijeenkomst op geen enkele wijze medewerking verlenen aan een scheefftrekken van deze bijeenkomst. Wij zitten hier bijeen als hoogleraren en predikanten, die ieder hun eigen kijk op de ontwikkeling van het kerkelijk leven hebben en daar niet in gehinderd willen worden op deze bijeenkomst. Het gaat ons vanmiddag om **de man en zijn werk**. Ook van deze opmerking verzoek ik u goede nota te willen nemen.

Daarmee ben ik dan tegelijk gekomen tot het hart van de zaak. Professor Veenhof: u hebt in 1968 eervol emeritaat verkregen als hoogleraar aan de Theologische Hogeschool. U hebt die School gediend van 19 juni 1946 tot 1968. Dat is tweeëntwintig jaar. Gezondheidsredenen drongen u uw diensttijd tot uw zeventigste jaar niet uit te dienen. U is thans in uw achtenzestigste levensjaar. Dat vervroegd afscheid zal u niet gemakkelijk gevallen zijn. U hebt u hierin overgegeven aan de God van uw leven, die u door hoogten en diepten geleid heeft tot op vandaag.

Het comité gaat u thans een huldeblijk aanbieden. Voor ik daartoe echter overga wil ik iets zeggen over uw levenswerk, dat thans tot een zekere afsluiting is gekomen. Ik zeg: een zekere afsluiting. Wij zijn ervan overtuigd dat u in uw emeritaat zult doorwerken zolang de Here u daarvoor de kracht schenkt. Maar wanneer iemand aan het einde van zijn hoogleraarschap is gekomen en uw leeftijd heeft bereikt, valt er toch wel een en ander over zijn levenswerk te zeggen.

Op 2 maart 1902 is u in Doorn in het Sticht geboren. Dat heeft een stempel op uw leven gezet. Ik heb zelf mijn jeugd in de omgeving van uw geboorteplaats doorgebracht en ik weet hoe een warme innige vroomheid het eenvoudige gereformeerde volk uit die provincie typeert. Ze heeft haar wortels diep in de tijd van de nadere reformatie uit de zeventiende en achttiende eeuw. Ze werd opnieuw verdiept door de Afscheiding van 1834 en het kenmerk daarvan heeft u uw leven lang in uw arbeid gesierd. U is pas op later leeftijd predikant geworden. In 1933 deed u uw intrede in Harkstede in het Groningerland. Vóór die tijd was u onderwijzer. Het doceren en uitleggen van de inhoud van de Heilige Schrift en van de leer des geloofs zit u in het bloed. Wat dat betreft hebt u de inzet van uw leven nooit verloochend.

U studeerde in Kampen in de jaren, dat deze School bloeide. Honig, Greijdanus, Ridderbos, Bouwman en Hoekstra waren uw hoogleraren. Het was een kwintet, dat na jaren van inzinking deze Hogeschool tot grote bloei bracht. U was een echte leerling van Kampen. Er hingen hier tot aan de tweede wereldoorlog sterke reminiscenties aan de oude strijd van A en B. U hebt de oude A-traditie in uw levenswerk opgenomen en verdiept door haar aansluiting te geven aan de ontwikkeling van de gereformeerde theologie in de dertiger jaren. Als student liet u al

van u horen. U was de man, die de calvinistische studentenbeweging, die in die jaren zowel in Kampen als aan de V.U. en in de Societas Studiosorum Reformatorum haar aanhang had, tot nieuw leven bracht. In 1926 maakte het gereformeerde leven een crisis door. Ik ga daar nu niet verder op in. U bracht de studentenbeweging door die crisis heen en gaf haar een nieuwe impuls door haar te oriënteren op de arbeid van de hoogleraren Vollenhoven en Dooyeweerd, die juist in die jaren de grote projecten van de wijsbegeerte der wetsidee ontwikkelden. U werd daar een enthousiaste aanhanger van, en u stak dat niet onder stoelen en banken. Tegelijk maakte het werk van de toen in opkomst zijnde jonge predikant K. Schilder op u als student grote indruk. En daarmee was eigenlijk de grondslag gelegd voor wat u in de jaren van uw predikantschap tussen 1933 en 1946 geworden is: de man, die er steeds op uit was een verbinding te leggen tussen de mannen van de W.d.W. en Schilder en zijn leerlingen. Niet dat er tussen deze twee stromingen in het gereformeerde leven vóór de tweede wereldoorlog een markante tegenstelling was. Dat was beslist niet het geval. Zowel Vollenhoven en Dooyeweerd als K. Schilder deden een krachtige poging het gereformeerde leven uit te tillen boven de scholastieke vormgeving, die de gereformeerde theologie na de dood van Kuiper en Bavinck in zijn greep kreeg. Bovendien werkte er in de Gereformeerde Kerken nog altijd een sterke mystieke subjectivistische onderstroom die deze kerken vooral uit de Doleantie geërfd hadden. Tegelijk maakten zowel de mannen van de W.d.W. als K. Schilder front tegen de nieuwere duitse theologie, die onder leiding van Barth en Brunner hier te lande in die tijd zowel onder ethischen als confessionelen in de Hervormde Kerk krachtige aanhang vond. Er was in die jaren veel werk aan de winkel. U zette met velen uw schouders eronder.

Terwijl er dus veel raakvlakken tussen de W.d.W. en Schilders levenswerk waren en er in hoge mate overeenstemming tussen die beiden was wat betreft de grondslagen van de gereformeerde theologie en het gereformeerde leven, waren er ook verschillen. De V.U. was nu eenmaal anders dan Kampen. Wijsbegeerte is nu eenmaal niet hetzelfde als theologie. De polemische opzet, die van het begin af Schilders levenswerk typeerde, was anders dan de meer op overtuigen en werven gerichte arbeid van Vollenhoven en Dooyeweerd. U hebt zich in de eerste jaren van uw predikantschap voortdurend op de grenslijn van deze twee stromingen bewogen. U was er op uit ze zo veel mogelijk naar elkaar toe te buigen. U hebt daarin in die jaren een voortreffelijk werk verricht. U wist zich daarbij in uw praktische aanpak van de dingen gesteund door de publicaties van die merkwuurde lekenfilosoof en -theoloog A. Janse, wiens levenswerk nog nooit verouderd is en die het verdient dat aan zijn arbeid eens bijzondere aandacht wordt geschonken. U ontwikkelde daarbij krachtig één van uw bijzondere gaven nl. van de **historische bewijsvoering**. In tal van artikelen in „De Reformatie“ toonde u aan hoe zowel de mannen van de W.d.W. als Schilder voortwerkten in de lijn van Groen van Prinsterer en Kuiper. U kende de gereformeerde theologie en de geschiedenis van de negentiende eeuw grondig. U zag misschien wel eens meer overeenstemming tussen Kuiper en zijn voornoemde nazaten dan er in werkelijkheid was. Dat hoort nu eenmaal bij de strijd. In uw publicaties „In Kuipers lijn“ en „Souvereiniteit in eigen kring“ vatte u deze arbeid samen. U ontplooiden daarin nog een andere gave die u siert nl. **de kunst van het populariseren**. Men zegt van een Utrechts predikant uit de tijd van Voetius, dat hij wat de geleerde Voet in een hoek van zijn studeervertrek mompelde, de volgende zondag met vrucht op de kansel bracht. In diezelfde lijn ligt het varium dat in 1935 in de Almanak van F.Q.I. voorkwam. Het droeg als opschrift: C.V. over K.S. en dan volgt wat blijkens het onderschrift een citaat uit een werk over Nietschze was: hij sprak over de antichrist alsof het zijn grote broer was!

In die tijd was u een van de sterren van de gereformeerde jeugd. Er was geen bondsdag of meeting of C.V. sprak er. Enorm veel werk hebt u in die tijd verzet. En dat alles naast de pastorale arbeid in grote gemeenten. In 1936

ging u naar Haarlem. U werkte daar enthousiast naast mannen als Boeyinga, Siertsma en Hoorweg: het was een van de fijnste tijden uit uw leven. Op 3 april 1941 preekte u intree in Utrecht. De afscheidspreek te Haarlem en de intreespreek te Utrecht typeren in hun titels de inzet van uw werk en uw publicaties in die tijd: de afscheidspreek: *vergader de kerk!* De intreespreek: *hoor het woord!* Ik had zelf het voorrecht die intreespreek in de grote Oosterkerk te Utrecht bij te wonen. K.S. zat natuurlijk in de ouderlingenbank. En u preekte en preekte in de wat schemerige kerk. Het was indrukwekkend. U bracht in deze intreespreek uw diepste overtuigingen naar voren, die later uw onderwijs doortrokken. Het spreken Gods, zo betoogde u, is niet „het uitstoten van wat klanken, niet maar het in trilling brengen van lucht! Neen, dat spreken is **energie, krachttuitstoring, daad!**” Hoe hebt u deze gedachten uw leerlingen als het ware ingehamerd. Wie die preek thans nog eens leest, ziet daarin C.V. tot volle ontplooiing en krachtsontwikkeling gekomen. Zo hebt u uw gemeenten en later de vele kerken waarin u voorging, zondag op zondag toegesproken. Al luisterend op die schemerige aprilavond in Utrechts Oosterkerk dacht ik: wat beschikt deze man over adjectieven: ik pluk er zo maar enkele: u sprak van het „grootse, wondere, oneindig heerlijke gebeuren”, het „mysterieuze veel-tintige huwelijksleven”, de „diepste diepte” en de „hoogste hoogte” van het liefdeleven Gods in het verbond. Dat is ook een kant van C.V.: de adjectieven, het overstelpende, het meeslepde daarin. Er zijn wel eens kritische opmerkingen over die adjectieven gemaakt, ik geloof terecht. Maar zonder die adjectieven zou C.V. C.V. niet zijn geweest!

U kwam in 1941 in Utrecht. Het was oorlog geworden. Tegelijk laaide de kerkelijke strijd op. Alles wat in die dertiger jaren was losgemaakt aan vernieuwing, aan agressie ook, alles wat aan sluimerende rancunes in het gereformeerde leven was opgewoeld, alles wat aan enthousiast nieuw meeleven was geboren, het kwam in de kerkelijke strijd als in een grote katalysator. Wie de boeken van K. J. Popma over de Catechismus bestudeert — dat vergt veel geduld en tijd en die is ons als dominees tegenwoordig maar weinig beschoren — vindt als diepe ondertoon in dit grote werk het telkens weer terugkomen op de zonden der gereformeerden. Ik denk dat er weinig boeken zo diep in het gereformeerde onderbewustzijn zijn ingedoken als deze boeken. Het gedrochtelijke en soms bijna monsterachtige van die zonden wordt door Popma op huiveringwekkende wijze getekend. Het zijn vooral zonden in de omgang juist van broeders. En wie thans die jaren vlak vóór de Vrijmaking analyseert uit de stapels geschriften, waarin de kerkelijke aardbeving van die tijd is geregistreerd, ziet die zonden der gereformeerden voor zich oprijzen. U hebt, professor Veenhof, uw aandeel in die strijd gehad. Het zijn naar uw eigen getuigenis niet de mooiste jaren van uw leven geweest. Ik denk dat ieder van ons die jaren weer anders beleefd heeft. Mijn generatie voltooide zijn studententijd juist vóór de storm losbarstte. Wij waren ergens nog toeschouwers, wel diep geëngageerde toeschouwers. Uw generatie stond er midden in. U behoort tot die generatie die onmiddellijk achter Schilder aankwam: Van 't Veer, Veenhof, Holwerda, Van den Born, stuk voor stuk mannen die aan het front stonden en wier namen voor ons, aankomende predikanten, een bijzondere klank hadden. Uw publicaties uit die tijd hebben blijvende waarde. In „Rondom 1905” analyseerde u de sacraments- en doopleer van Kuyper en Bavinck. U liet het verschil tussen die beiden zien en toonde aan, hoe de leerformules van 1942/1944 de sacramentsleer van Kuyper bindend aan de Gereformeerde Kerken hadden opgelegd en dat zelfs de klassieke sacramentsleer van Bavinck hierdoor getroffen was. Zag u het verschil tussen die beide niet groter dan het was, zo vragen wij ons thans jaren na het optrekken van de kruitdamp, af? Is in 1942/1944 toch niet in leerformules vastgelegd hetgeen de mannen die toen leiding gaven in de Gereformeerde Kerken op hun college-banken zowel van Kuyper als van Bavinck hadden geleerd en mag ons dit thans niet milder stemmen tegenover hen dan toen wij zelf midden in de hitte van de strijd stonden?

U schreef dadelijk na de oorlog „In de

chaos”. U deed een extreme poging het losbrekend onweer te bezweren. U onthulde daarin een facet van uw persoonlijkheid die later herhaaldelijk aan het licht trad, nl. het olie werpen op de golven van een opkomende twist, het zoeken van overeenstemming waar dit maar enigszins mogelijk was. U boekte toen dezelfde teleurstelling die later herhaaldelijk uw deel is geweest. De geesten waren al te zeer op drift. Ze lieten zich niet meer teruggedrijven in hun hollen. U beriep zich in dat boekje herhaaldelijk op Calvijn. U is in de loop van de jaren **een groot Calvijnkennner geworden** en u hebt die kennis herhaaldelijk gebruikt om op te komen voor de integriteit van de belofte en het sacrament, ook wanneer ze met ongeloof worden tegemoet getreden. Hier raken we het hart van de vrijmakingsstrijd. U hebt daar zowel in „Rondom 1905” als in „In de chaos” en ook in latere publicaties met grote kracht voor gestreden.

In die vrijmakingsstrijd botsten op elkaar de scholastieke gereformeerde theologie zoals ze zich vanaf Voetius had ontwikkeld en door Kuyper en Bavinck — zij het bij de laatste met een zekere nuancing — de vigerende theologie was geworden in de in 1892 tot standgekomen Gereformeerde Kerken in Nederland, en de reformatorische sacramentsleer zoals ze door vernieuwde Calvijnstudie in de dertiger jaren weer tot leven was gebracht. „Nadrukkelijk betoogt Calvijn, dat de kracht en de **waarheid** en de **natuur** der sacramenten, indien zij bediend worden overeenkomstig Gods wil... steeds volkomen onaangetast blijven. Of de ontvangers gelovigen of ongelovigen zijn of blijven doet aan het **wezen** van het sacrament niets af of toe. Het sacrament blijft steeds een sacrament in de **volle** en **diepe** zin des woords”. In deze woorden uit uw brochure op blz. 51 staan wij bij het hart van de zaak waar het in dogmaticis in 1944 om ging. En het mag hier wel gezegd worden: de in Preadvies en Toelichting en leeruitspraken ontwikkelde doops- en sacramentsleer is ook bij de kerken die zich aan deze uitspraken onderwierpen, onder de druk van de argumentatie onder andere van u professor Veenhof, weggevaagd. U hebt wat dat betreft niet voor niets gestreden.

Op nog een ander punt streed u in dat boekje „In de chaos” voor een zaak, die ons en in 1944 en nu nog steeds na aan het hart ligt nl. het onbegrensd tot gelding doen komen van artikel 31 van de kerkenorde. U beriep zich citaat op citaat — want citaten kunt

u geven, raak en terzake — op professor Rutgers, de grootmeester van het Doleantiekrecht. U citeerde van Rutgers een uitspraak als deze en daarmee is het geding eigenlijk reeds tot een definitief einde gebracht: „Ons dunkt”, schreef Rutgers, „dat de uitdrukking niets anders kan beteekenen dan dit: men is gebonden, tenzij men voor zichzelf bewezen achte, dat Gods Woord de naleving van hetgeen goedgevonden is, verbiedt. Het was immers op dienzelfden grond, dat de Gereformeerden hun verzet tegen de Roomsche hiërarchie, zonder een besluit van een concilie af te wachten, en ook tegenover Roomsche conciliën, volkomen gerechtvaardigd achtten”. U concludeerde: „wie dit artikel der Kerkenorde niet ten volle ernstig neemt, levert met de beste bedoelingen de Kerk over aan de hiërarchie en dus aan het bederf”. U wist toen nog niet welke moeiten de vrijgemaakte kerken zelf met dit artikel zouden hebben. Dit sta echter voor ons vast en we weten dat u dit uit het hart gegrepen is: zou ooit nog eens de vrede getekend worden met hen, die ook u in dat voor u zo zware jaar 1945 buiten de kerk hebben gezet, en ik weet dat ook uw hart naar die vrede hunkert, de moeiten die wij met dit artikel hebben gehad mogen ons nimmer nopen prijs te geven wat u hier als mede de inzet van 1944 tekende: het recht in de kerk om neen te zeggen tegen een besluit dat onze consciëntie in strijd brengt met het woord Gods. Dat is de rechte theologie der revolutie die de kerken der vrijmaking steeds hebben voorgestaan.

Uw vredespoging, in het geciteerde werkje ondernomen, mislukte. Dat is stellig voor u één van de grote teleurstellingen van uw leven geweest. U hebt grote moeite gehad die te boven te komen. Toen u ze te boven was, hadden de vrijgemaakte kerken u tot hoogleraar benoemd aan de Theologische Hogeschool te Kampen op haar eerste synode in 1945 te Enschede. Die synode deed een uitstekende greep door u te benoemen tot hoogleraar in de ambtelijke vakken. Een nieuw hooglerarenteam trad aan: K. Schilder en S. Greijdanus zetten de traditie van vóór 1944 voort. P. Deddens, B. Holwerda en C. Veenhof vormden het vernieuwend element. We beseffen dat u thans de enige van dit team is, die nog in leven is. Wij denken op dit ogenblik eerbiedig aan die mannen die voor een groot deel al in de kracht van hun jaren door de Here werden weggeroepen van hun post. Het zal u op dit moment uiterst weemoedig stemmen. We hebben ze allen gekend en liefgehad. God riep ze weg vóór de moeiten kwamen, waarin we nu met elkaar zijn verzeild. Dat mag de hunnen troosten. U zag ze gaan en u zag anderen komen. Van die anderen is H. J. Jager thans ook reeds emeritus-hoogleraar. In u verlaat de laatste van hen de collegezalen op Broederweg 15.

Ik heb reeds enkele malen het woord teleurstelling laten vallen. Uw leven ging wat dat betreft wel door hoogten en diepten. Ik hoop van harte, dat dit u het uitzicht niet beneemt op wat er in uw leven rijk en goed is geweest. De Vader der lichten van wie alle goede gaven en elk volmaakt geschenk ons toekomt, heeft u die goede gaven stellig niet onthouden. U hebt van 1946 tot 1968 aan deze Hogeschool de ambtelijke vakken en in het bijzonder de predikkunde gedoceerd. Ja, **dat preken**, we spraken er al eerder over, **had de liefde van uw hart**. U hebt iets van die liefde aan uw leerlingen meegegeven. Het is niet toevallig dat de beide grotere werken die u hebt gepubliceerd, juist over de prediking handelden. Nog als dominee schreef u een boek „Predik het Woord” met als ondertitel: „gedachten en beschouwingen van dr. A. Kuyper over de prediking”. Ik aarzel niet dit boek nog actueel en waardevol te noemen. U hebt daarin het beste wat Kuyper over de prediking aan het gereformeerde volk in zijn vele artikelen in de *Heraut* gegeven heeft, voor ons verzameld en aan ons doorgegeven. Wie preken wil leren, kan in dit boek terecht. En later, als vrucht van gerijpte studie, nu als hoogleraar, schreef u „Prediking en uitverkiezing” (1959). Dat is een bijzonder mooi boek. Het hoort tot die merkwaardige boeken die misschien nog belangrijker zijn door wat zij in de noten aan schatten verbergen dan door de tekst zelf. Rutgers placht ook dergelijke geschriften te publiceren. Het is voor de lezer wat moeizaam te raadplegen.

Maar wie eenmaal zijn tanden in deze noten-rijstebrijberg gezet heeft, eet dóór. De koek wordt hoe langer hoe smakelijker. Ik denk vooral aan hetgeen u daarin schreef over het Woord en de prediking. We staan hier in het hart van uw veeljarig onderwijs. „Voor de reformatoren”, aldus professor Veenhof in noot 133 (sic!), „was het woord juist als „genademiddel” het „rijkst”. Het „genademiddel”-zijn van het woord is het essentiële daarvan, zijn „proprium officium”. De vraag moet gesteld, aldus prof. Veenhof, „of de latere gereformeerden niet veeleer daarom over het woord als genademiddel zwegen, omdat zij het zó niet meer of niet meer ten volle kenden” (blz. 219). Ik geloof dat professor Veenhof hier de vinger legt bij een wondeplek in de latere gereformeerde theologie. Heel de Assen-1926-problematiek was ons bespaard gebleven indien dit besef bij de latere gereformeerden levend was gebleven. Met kracht van een abundante argumentatie vanuit Calvijn hebt u, professor Veenhof, laten zien in dit boek (noot 129) dat de prediking voor Calvijn in de allereerste plaats schenking betekende van de vergeving der zonden en het eeuwige leven, mededeling van het heil. En dat het aan het Woord-karakter van het Woord tekort doet wanneer men de Schrift laat opgaan in mededelingen omtrent schepping, zondeval en verlossing, een these die ook in de huidige discussies goud waard is. Neen, het Woord is primair evangelieverkondiging en het aanzeggen van het oordeel door het Woord is naar Calvijn iets accidenteels, iets bijkomstigs. Fel bestreed u in dit boek, dat Christus op gelijke voet heilsaanzegger en onheilsaanzegger zou zijn. Dat is, aldus de auteur, en nu weer over naar de eigenlijke tekst, blz. 128, „een verminking van de bijbelse boodschap, een heilloze reconstructie, welke met name door Calvijn werd gesignaleerd en verworpen”.

In de stijl van deze grondgedachten hebt u, professor Veenhof, tweeëntwintig jaar de predikkunde aan de Theologische Hogeschool gedoceerd. U hebt vele generaties studenten gevormd voor het ambt van dienaar des Woords. U hebt dat evenlang gedaan als één van uw voorgangers professor T. Hoekstra, die van 1913 tot 1935 aan de School werkte. Welk een vormende kracht van zijn onderwijs uitging hebt u zelf in uw preekwerk gedemonstreerd. U hebt in zijn lijn verder gewerkt, dichterbij naar mijn oordeel bij de eigenlijke reformatische theologie dan Hoekstra. Men onderschatte het belang van deze arbeid niet. Door de vrijmaking waren omtrent 90.000 gereformeerden ter bearbeiding overgelaten aan ongeveer 150 predikanten. Die 90.000 gereformeerden waren verdeeld over ruim 250 gemeenten. Er waren dus 100 vacatures. Ergens was het kerkelijk leven een ruïne. U hebt de muren opgestroopt en u is aan het werk gegaan. U hebt pijlen gesneden om een beeld van Calvijn te gebruiken, die op Gods boog gelegd, het hart van Gods volk wisten te treffen. U hebt tientallen jonge mannen tot enthousiaste en bezielde werkers in Gods koninkrijk weten te vormen. Het waren maar vreemde gebouwen vaak, waarin hun kansels in die eerste tien, vijftien jaar na de vrijmaking stonden opgesteld. Maar ze hebben op die kansels gepreekt en velen van hen staan nu in de kracht van het leven. En wie, om de woorden van dr. W. Aalders te gebruiken, iets weet van het „vrouwelijk, lief, zelvend en dierbare karakter” dat de prediking in Nederland op tal van kansels in verschillende kerkformaties heeft, zal niet dankbaar zijn dat tot op vandaag in de vrijgemaakte kerken de Schriften in de prediking worden geopend mannelijk en krachtig. Dat is mede de vrucht van uw arbeid die het Woord naar Zondag 25 H.C. vr. en antw. 65 weer heeft laten zien als het middel waardoor God het geloof werkt.

Uw hooglaraarschap is niet altijd even gemakkelijk geweest. Tot 1952 werkte u naast uw vriend en leermeester-in-ruime-zin K. Schilder. Dat had ongetwijfeld zijn zonnig, maar ook zijn schaduwkant. Na zijn overlijden droeg u met wijlen prof. Deddens — hoe spoedig viel Holwerda weg — en professor Jager de last van de redactie van „De Reformatie” waaraan verbonden was het wijzen van een weg voor vele vrijgemaakten in het struikgewas van het kerkelijk leven. Het is hier niet de plaats om de verdere gang van zaken na 1956 te releveren wat betreft de gang van zaken in de kerken en aan de

Theologische Hogeschool. Dat is histoire contemporaine en die is moeilijk te schrijven. U ging uw weg door goed gerucht en kwaad gerucht. Maar u bleef werken en met spanning en belangstelling zien wij uit naar het van uw hand aangekondigde werk over Bavinck en diens denken over de kerk. Wij hopen van harte dat uw emeritaat nog vele vruchten voor de kerken mag opleveren.

De tijd waarin u uw ambt neerlegde is wel een geheel andere dan de dertiger jaren waarin u uw tocht door theologisch en kerkelijk Nederland begon. Het lijkt soms of vraagstukken als die rond verbond en doop en kerk verbleken tegen de achtergrond van wat thans in de zestiger jaren de wereld beroert. Ergens zijn we op wereldniveau gekomen of we het willen of niet. Ik las onlangs dat u thans in de kerk van Kampen hulpdiensten in het pastoraat vervult: bijstand in het pastoraat noemen ze dat in de Hervormde Kerk, waar men ondanks alle bewieroking van de theologie der revolutie altijd nog wat deftiger is dan bij ons. We hopen van harte dat de bijstand in het pastoraat te Kampen u de gelegenheid laat en vergezichten open houdt op de bijstand die wij pastores buiten Kampen in Nederland en tot ver in de wereld nodig hebben in de fundamentele vraagstukken die thans aan de orde zijn. Calvijn werkte hard in Genève, maar hij vergat de oecumene niet.

Hooggeleerde Veenhof: u is gekomen aan een mijlpaal in uw werk overvolle leven. U hebt die mijlpaal mogen bereiken samen met uw vrouw en uw kinderen. U hebt forse delen van uw geest mogen overdragen op uw zoons: ze zijn vanuit Kampen doorgedrongen tot in Nijmegen, die burch van de rooms-katholieke kerk en Chrischona, het hart van de „Kein anderes Evangelium” christenheid in het lutherse en zwingliaanse kerkgebied. Ze zijn als parachutisten in het koninkrijk Gods gedropt in het voorterrein. Uw dochter arbeidet in een kibbuts in het land der belofte, een schoon symbool van het feit dat Kampen geen ghetto maar een lanceerbasis is in het koninkrijk der hemelen. Uw vrouw heeft u al die jaren bijgestaan met haar eigen charme. Keerde u zwaargewond van het front terug: ze verzorgde liefderijk uw wonden. Steeg u op tot in de stratosfeer: ze bezorgde u weer een veilige landing. Wij hebben haar in onze hulde met nadruk opgenomen. Ze was uw nimmer versagend thuisfront. Het zal u grote voldoening schenken samen met haar ook deze dag te mogen beleven. Ik ga thans eindigen. Houdt u ervan verzekerd dat de mannen die hier thans bijeen zijn en allen die dit huldeblijk mogelijk maakten, bij deze gelegenheid een ogenblik pas op de plaats maakten. Zij grepen hun giroboek, zij kwamen naar Kampen vergezeld van hun vrouwen, hun trouwe medestrijdsters aan het kerkelijk front en mede-arbeidsters in het Koninkrijk. Zij staakten een ogenblik hun overwegingen hoe zij op de komende kerkeraadvergadering deze of zene situatie opnieuw onder ogen moesten zien en hoe zij zich nu weer in de snel wisselende fronten van de strijd in het kerkelijk leven moesten opstellen. Zij huldigen vandaag een makker in wiens enthousiasme en geloof zij hun eigen geloof en volharding aan dit zware kerkelijke front herkennen, in wiens wonden en teleurstellingen zij zich kunnen inleven vanwege hun eigen kwetsuren; en door wiens volharding, ondanks alles, zij zich weten opgeroepen tot volharden in dat doodgewone en toch zo heel bijzondere ambt van dominee te zijn in de vrijgemaakte kerk. Ik heb gezegd.

Deze toespraak is geplaatst buiten medeweten van prof. Veenhof. In verband daarmee wordt de vervolgsérie van prof. Veenhof zelf één week onderbroken. Amelink.

☆

Het cliché in dit artikel werd ons welwillend afgestaan door het Friesch Dagblad.

TE BERDE

Cobouw, het dagblad voor de bouwwereld, heeft onlangs zijn lezers een plan voor een centrum van bejaardenwoningen ter beoordeling aangeboden. Het originele van het ontwerp is gelegen in de ringvormige groepering van de woningen, waarbij de „voorzijden” op het ronde binnenplein zijn georiënteerd, terwijl de „achterzijden” naar buiten liggen. Cobouw is van mening, dat de architecten met goed gevolg hebben teruggegrepen op de oeroude rondvormige nederzettingen, zoals die uit primitieve landen bekend zijn: geen bejaardenhotel of -klooster, maar een kleine kraal. Wel heeft het blad kritiek op de wijze van bebouwing van de binnencirkel. Vroeger vond men in het middelpunt de kerk of het verblijf van het opperhoofd. In het besproken plan is het precieze middelpunt echter leeg. Wel is even er naast een object aanwezig, maar dit object is slechts het technisch centrum. De schoorsteen van de centrale verwarming vervangt de kerktoren...

Van de lezers van Opbouw, overwegend gereformeerde theologen, zo niet van professie dan toch amateurs, kan moeilijk verwacht worden, dat zij voor deze vervanging enthousiast zijn. Die lijkt eerder te passen in een gesecculariseerde, dan in een christelijke samenleving.

De overweging, dat een c.v.-schoorsteen nog altijd gunstig afsteekt bij het opgerichte teken van een heidens opperhoofd, biedt weinig troost. Immers, hoe bekoorlijk moet het zijn de kerk te situeren in de hartlijn van elke afzonderlijke woning en in het mathematisch centrum van de totale woongemeenschap.

„De-kerk-in-het-midden”, dat is onder ons zoveel als een leus geweest. Welnu, hier is een woonstructuur, die als zodanig de venster-ogen naar de kerk richt en waarin de betrokkenheid van de bewoners op de kerk in steen is vastgelegd.

Daarmee komen ook de schaduwzijden van het plan naar voren. Het dwingt de kerk te zien. Voor wie niet wil zien is het centrum niet leefbaar.

Een ideale conceptie dus voor een christelijke woongemeenschap?

Het is de vraag.

Wát zien wij eigenlijk als wij de kerk zien?

Voor zoveel het aan ons ligt een kerk in verval.

Eén waarvan de muren scheuren en de pleister loslaat.

Een toren die meer het gebouw zelf als teken

van eigendunk markeert, dan dat hij van ons af, naar

boven wijst. Een plaats waarin dienaren zich gedragen

als opperhoofden, wier zelfhandhaving hun einde

voorbereidt. Hun einde als kerk, wel te verstaan.

Als wij de kerk zien, die wij gebouwd hebben, dan zien

wij onze zonde. En niet het Woord dat stand houdt.

Wie herinnert zich niet, dat reeds in de oude bedeling

Jahwè niet meer heeft willen wonen in Legerplaats

en Stad?

Als er één soort kerkleden is, die er recht op heeft getroust te worden met de onvergankelijkheid van het Woord, dan zijn het de bejaarden.

Immers, zij ondervonden meer dan anderen, dat de uiterlijke mens verval. Zij weten van ziekte, verzwakking en aftakeling. Juist door de bestaanswijze van de ouderdom als laatste fase ervaart de mens allerlei, dat van de realiteit van de dood afkomstig is: een gerucht, een echo, een verre voetstap.¹⁾

Indien wij in onze bouw geen uitdrukking kunnen geven aan een innerlijke vernieuwing van dag tot dag, is het beter de kerk maar weg te laten uit het centrum.

De Kerk is er toch wel.

Daar waar de Bijbel is.

In de woningen.

Waar ook de radiatoren zijn, die warmte geven.

Waar een oude man op zijn bed wat wezenloos ligt te klagen of te zingen — je weet het niet — en het moede hoofd van een vrouw op haar gebogen armen rust.

Totdat de hand van een engel de gordijnen aan de nylon rail geruisloos sluit en de geest van een mens terugkeert tot God, die hem gegeven heeft.

C. HUIZINGA

¹⁾ Ontleend aan K. J. Popma: Ouderdom en ouder worden.

Wat nu?

Synodaal worden

De chaotische situatie in de vrijgemaakte kerken, die in tientallen plaatsen tot scheuring heeft geleid en tot verdere scheuring zal leiden, brengt ons tot de vraag, wat wij nu moeten doen.

Het is begrijpelijk, dat velen in wanhoop dan maar overgaan tot de syn. geref. kerken.

Hoeveel begrip ik daarvoor ook kan opbrengen, toch meen ik, dat dit de weg niet kan zijn.

Vluchten naar een andere kerk kan nooit de goede oplossing zijn.

Nu wil ik in dit verband niet veel schrijven over de situatie in de syn. geref. kerken. Daarover hoort men in onze kring al genoeg kwade dingen.

Slechts op twee punten wil ik nu wijzen.

In de eerste plaats het feit, dat de syn. geref. kerken in feite een hiërarchische kerkorde hebben gekregen, waarin art. 31 K.O. niet kan functioneren.

In de tweede plaats de benauwende theologische ontwikkeling, die zich daar voltrekt. Daar zijn nog genoeg kerken, waar goed gepreekt wordt, maar de theologische ontwikkeling, en die beslist meestal over de toekomst, gaat daar een fatale kant uit.

De beschouwingen over de Bijbel leiden ertoe, dat men knabbelt aan Gods Woord. Het **horizontalisme**, met het steeds minder oog hebben voor de band met God, wint steeds meer veld.

Dat betekent niet, dat ik niet graag contact zou zien met die kerken, maar dan ook met andere kerken.

En dan contact met een open oog voor de werkelijke situatie en niet met verdoezeling daarvan in verband met de situatie in eigen kerken.

De vrijgemaakte gereformeerde kerken vasthouden

Overgaan naar een andere kerk, betekent breken met eigen kerk.

Daarmee komen we geen stap verder op de weg naar meerdere eenheid van alle ware Christgelovigen.

Een overstapje nemen naar een andere kerk, is niet anders dan de kerk, waarin God ons heeft geplaatst, verlaten.

In 1944 hebben we in dit opzicht een ernstige fout gemaakt.

Niet, dat we ons vrijmaakten, maar wel, dat we de syn. geref. kerken spoedig afschreven.

Ze moesten ons onvergetelijk blijven.

En wat hebben wij gedaan?

Vaak in hoogmoed op hen neergezien en op hen afgegeven.

Religieuze hoogmoed is een vreselijke zaak.

En God heeft die ook zwaar gestraft.

We staan door eigen schuld bij de puinhopen van eigen kerkelijk leven.

Daarom moeten wij ons nu, ook na uitstoting, niet trots afwenden van de vrijgemaakte kerken, maar deze toch trachten vast te houden, in gebed en metterdaad.

Naar de mens gesproken is de situatie wel hopeloos.

Maar de kerk is niet van ons, maar van God.

We moeten niet doen, alsof wij het beleid maar hebben vast te stellen.

We moeten het ook eens echt aan God overlaten.

Dienen

We moeten ook weer kerkelijk besef krijgen.

Dat heeft ons erg ontbroken.

Kerkelijk besef hebben is niet zich op de borst slaan met: wij zijn de ware kerk.

Dat heeft er weinig mee te maken.

Dat voert tot een introverte, naar binnen gekeerde instelling.

Tot een alleen maar kijken naar eigen kerk. En dat geeft altijd moeiten.

Mensen, die altijd met zichzelf bezig zijn, worden vaak zenuwpatiënt.

Zij krijgen het met zichzelf te kwaad.

De kerk moet het oog gericht houden op haar Heer en Hoofd.

Dat moet ook in de prediking uitkomen.

In dat opzicht is er in de afgelopen jaren in veel kerken ook heel slecht gepreekt.

Ongeveer 20 jaar geleden schreven mijn vader en ik in een brochure, dat in de prediking Christus meer centraal moest staan en niet zoals bij ons vaak de kerk in het centrum.

Natuurlijk waren theologen als ds. Francke er als de kippen bij om te vertellen, dat dit theologisch helemaal niet deugde.

Daar waren geen fundamentele en minder fundamentele waarheden.

Ik blijf toch maar stellen, dat in de preek en ook in ons werken Christus centraal moet staan.

Dan alleen kunnen we echt kerk zijn en als kerk onze enige roeping vervullen, nl. het **dienen om Christus wil**.

Dan alleen kan er onderling dienstbetoon komen aan elkaar en kunnen we ook de wereld echt dienen.

Dan ook gaan we zoeken naar de eenheid van alle kinderen Gods.

En dan denk ik niet primair aan één kerkelijke organisatie.

In de „O.B.” hebben we getracht daar iets van weer te geven, maar velen hebben ons helaas niet begrepen.

We hebben daarin niet gepleit voor een relativisering van de belijdenis.

Het ging ons om de klemmende zaak, dat de kerk is de vergadering van alle ware Christgelovigen.

Het ging ons om de wereldkerk, waarvan zondag 21 van de catechismus spreekt.

En daarop lijken de vrijgemaakte kerken steeds minder.

Het dreigt steeds meer een clubje van gelijkgezinden te worden.

En dat is heel wat anders dan de Kerk van Jezus Christus.

Daarom wat wij moeten doen is: elkaar vasthouden, zelfs al lijkt dat onmogelijk.

En daarnaast ook onze andere medechristenen zien te bereiken.

En dat kunnen we alleen, wanneer we als kerk het oog op Christus gericht houden.

Denk eens aan Stefanus.

Toen hij gestenigd werd zag hij Jezus.

Hij voelde geen stenen meer.

Hij hield allen vast.

Hij was Kerk en wereld ten zegen.

J. MEULINK

Kerken schrijven...

RIJSWIJK

Rijswijk Z.-H., 18 febr. '69

Verklaring

voor de kerken van de classis 's-Gravenhage, in classicale vergadering bijeen op donderdag 20 februari 1969 te Delft.

Zeer geachte broeders,

Op de laatste classis deelden wij u als kerken mee, dat wij de classicale besluiten t.a.v. de kerk van 's-Gravenhage Z-W. en de daar plaatsgevonden hebbende scheuring niet voor vast en bondig kunnen houden.

Reeds eerder deelden wij u eenzelfde beslissing mee t.a.v. de classisbesluiten waarbij de kerkeraad van 's-Gravenhage-Loosduinen niet toegelaten werd tot uw vergadering.

Ook deelden wij u mee, dat wij ons met onze bezwaren tegen eerstgenoemde classicale beslissingen niet meer tot de meerdere vergadering zouden wenden.

Wij weten ons van Godswege niet geroepen tot het op gang brengen van een dergelijke kerkelijke procedure bij al de vele die er al zijn. Wij bewandelen liever de kerkelijke weg, die van het overgeven van onze zaak aan Hem, Die rechtvaardig oordeelt.

Achter bovenbedoelde mededeling ligt de overtuiging, dat al dit twistend procederen de HERE niet welbehagelijk is.

Duidelijk liet Hij in de loop der jaren blijken, dat Hij Zijn zegen tot vrede voor Sion er niet aan geeft. Praktisch alle kerkelijke procedures maakten de spanning groter en de zaak maar erger. Zij waren eerder tot schade dan tot beter.

In verband met het bovengenoemde, dat wij op de vorige classis meedeelden, besloot u van ons voor deze vergadering de verklaring te verwachten dat wij ons zouden conformeren of in appèl zouden gaan bij de meerdere vergadering.

Uit deze ultimatieve beslissing en uit de lange discussies, die wij reeds zo lang op de classicale samenkomsten voeren, blijkt ons, broeders, dat het aan u voorbij gaat, waar het voor ons ten diepste op vast zit en wat voor ons het eigenlijke is in de gerezen conflictsituatie rondom de beslissingen t.o.v. Loosduinen en Den Haag Z-W.

Dat zijn geen kerkordelijke of zgn. kerkrechtelijke kwesties.

Het gaat ons om het leven met de HERE bij Zijn Woord, het rechtvaardigen van de wijsheid Gods (vgl. Luk. 7: 35) op onze ver-

gaderingen, het kennen van de HERE bij Zijn Woord.

Vergun het ons hierover even uit te wijden.

U belijdt met ons, dat de Heilige Schrift het Woord van God is, ingegeven door de Heilige Geest. Die Heilige Geest is onze hoogste Autoriteit. Wat Hij ons leert in de Schriften en de weg die Hij ons wijst — dáár komt het op aan, daar moeten we onder door.

Welnu, de Heilige Geest leert ons in 1 Kor. 7: 17-24, dat Gods kinderen vrijgelatenen des Heren zijn. De Here heeft Zijn bloed, Zijn leven, Zichzelf voor ons gegeven. Hij heeft daarom 't volle recht op ons. Hij heeft alléén zeggenschap over ons. Dat betekent, dat wij Hem als enige Meester over ons te erkennen hebben.

Dat houdt in, dat niemand of niets zich tussen Hem en ons indringen mag. De Here Jezus Zelf zei duidelijk, dat wij op aarde niemand anders onze meester zullen noemen. Want één is onze Meester nl. Christus. (vgl. Matth. 23: 8-12)

In die zin mag een classis alléén spreken over het bloed, dat de Here Christus gaf voor het samenleven der kerken.

Dat maakt dan ook het samenleven der kerken tot een zeer ernstige zaak. Zó ernstig, dat geen enkele kerkelijke vergadering het mag aandurven zich met haar menselijke verordeningen in te dringen tussen de Here en ons, om met die verordeningen te heersen over de consciëntie van de broeders en het leven van de gemeente des Heren.

De kerk is des Heren.

Onze Heiland gaf Zijn bloed, opdat u als kerken in uw onderling samenleven alleen Hem zou toebehoren, alléén naar Hem zou luisteren en in het onderlinge verkeer geen enkele andere meester dan Christus zou kennen.

Gaat uw appèl op ons daarvan uit?

Is het van deze Schriftuurlijke zuurdezem doortrokken?

Die vraag beantwoorden wij ontkennend. Want u gebruikt blijkens de duidelijke tekst van uw beslissing het zwaard van de kerkelijke papieren.

Maar dat is niet het zwaard van de Heilige Geest.

Een verschijnsel, dat wij tot onze droefheid hier telkens tegen komen; ook in de door ons afgewezen besluiten t.a.v. de kerken van Loosduinen en Den Haag Z-W. Blijkens de duidelijke tekst daarvan heft u tegen deze kerken niet het zwaard van de Geest omhoog, maar zwaait u met het zwaard van kerkelijke beslissingen.

Maar daarmee wil de HERE u niet de goede strijd zien strijden.

In de beslissing van de vorige classis houdt u, als kerken, ons de roeping voor om in appèl te gaan. Dat is ook weer een menselijk geformuleerde regel om een zekere orde en gedragslijn in het kerkelijk samenleven te bewerkstelligen.

Nu geven wij u graag toe, dat het goed en nuttig is om zekere regels te stellen voor ons onderling kerkelijk samenleven.

Als die regels echter maar niet gehanteerd worden zoals u thans doet, nl. om daarmee de consciëntie te binden en te dwingen (vgl. art. 32 N.G.B.).

Werp ons daarbij niet tegen, dat wij beloofd hebben krachtens art. 31 K.O. en onze credentiebrieven, dat wij bij bezwaren om Christus-wil in appèl zouden gaan.

Dit is niet waar.

Naar de duidelijke tekst van art. 31 K.O. en onze credentiebrieven is dit nimmer door ons beloofd. In art. 31 K.O. belooft u aan ons en beloven wij aan u, dat iemand in appèl mag gaan bij een meerdere vergadering.

Wederkerig beloven wij elkaar, in art. 31 K.O., die ruimte en vrijheid als de kerken beslissingen nemen, die ingaan tegen Gods Woord, de belijdenis of de K.O.

Het mag. De kerken willen niet heersen.

Maar nooit hebben wij met art. 31 K.O. beloofd, om altijd en onder alle omstandigheden van dat recht gebruik te zullen maken als wij om 's Heren wil een classicale beslissing moeten afwijzen.

Nimmer bogen wij bij belofte onder een appèlplicht.

En in onze credentiebrieven beloven wij aangaande de appèlkwesitie helemaal niets.

Mocht een gangbare mening of „het” kerkrecht zo'n verplichting achter de woorden of tussen de zinnen van art. 31 lezen, dan wijzen wij u, als kerken, er op, dat zo'n gangbare mening, steunend op welke autoriteit ook, of zo'n abstractie als „het” kerkrecht, ons nergens toe verplicht.

Intussen is het bij het leven uit menselijk geformuleerde regels dit verdrietigste broeders — en daar gaat het ons ten diepste om — dat bij zulke ingrijpende besluiten als het verstoten van de gemeenten van onze Here Jezus Christus te Loosduinen en Den Haag Z-W., de weg die de Here in Zijn Woord wijst door u werd afgewezen als onbruikbaar. Het Woord Gods vond bij u geen gehoor.

De Schriftuurlijke weg is u geweest. U is voorgehouden het geduld en de liefde Gods, die de HERE jegens Zijn zwakke, struikelende kerken koestert.

U bent geweest op onze Heiland, die de Zijnen kent en draagt in hun geloof in Hem. Dat geloof is beslissend.

Het is u voorgehouden, dat Hij de rokende vlaspiet niet dooft en de geknakte rietstengel niet verbreekt.

Dat Hij het zwakke versterkt, het zieke geneest, het gewonde verbindt, het afgedwaalde terughaalte en met hardheid en geweldenaarlijk niet heerst (Ez. 34).

U bent er aan herinnerd, dat Hij Zijn elf discipelen, vol aardse gedachten over het koninkrijk, in hun ruzie aan de Pascha-avondmaalstafel niet gelijk stelde met Judas, en hen niet van de tafel wegzond, maar hen handhaafde in hun roeping tot vissers der mensen. Omdat Hij het hart aanziet.

Het is u voorgehouden, dat Hij een barmhartige Hogepriester is, die kan medevoelen met onze zwakheden. Er moet veel gebeuren voor Hij de band doorsnijdt.

Uitvoerig bent u er op geweest hoeveel geduld de Here met Zijn gemeente als die van Korinthe en anderen had. Toch gaf u de kerken van Loosduinen en Den Haag Z-W. de scheidbrief.

U bent als kerken bepaald bij de **les der Schriften**; zoals Calvijn die voorhiel aan de wederdopers in die dagen, die meenden „alleene Gods Gemeente op aerden” te zijn, een volmaakte kerk zochten en daarom de gereformeerden veel te slap vonden.

Van deze les der Schriften maakte u zich af met de opmerking, dat Calvijn het tegen de wederdopers had. Alsof wij niet op onze hoede moeten zijn voor dat zelotisme en alsof er uit dit schriftuurlijk onderwijs voor ons niets valt te leren.

Gods geduld met Zijn oude bondsvolk en veel koningen van Juda en Israël is u in herinnering gebracht.

Men maakte er zich van af met de opmerking, dat de kerk toen nog in de kinderschoenen stond. En dat ondanks het feit, dat Paulus in 2 Tim. 3 : 16 allereerst het oog heeft op

het Oude Testament.

Ja, men waagde de opmerking, dat God wel veel geduld heeft met Zijn volk, maar niet met Zijn knechten. Hoe is zo'n opmerking mogelijk bij een dienstknecht des Heren, die toch ook elke dag van genade moet leven.

Schort het aan kennis der ellende onder ons?

Zijn wij hier soms bij de diepste oorzaak van onze moeiten?

Dat wij niet meer van genade leven!

De Hogepriester van het Oude Verbond kon tegemoetkomend zijn jegens onwetenden en dwalenden, daar hij zelf ook met zwakheid omvangen was, en voor zichzelf offers voor de zonden moest brengen. Het leven bij Gods genade maakte deze Hogepriester tegemoetkomend jegens onwetenden en dwalenden. (Hebr. 5 : 2, 3)

Dat doet het leven bij Gods genade nog.

Daarom is het voor ons onbegrijpelijk en smartelijk, dat u als kerken dit Woord van Gods liefde en ontferming verwierp, toen het u voorgehouden werd, zoals hierboven vermeld.

Dat men op deze weg hoe langer hoe verder van de Schrift vervreemd raakt, kan blijkbaar niet worden ingezien. Zie de besluiten inzake Zoetermeer en ons van de vorige classis.

Maar wat zegt de Schrift: „Wee degenen, die in hun ogen wijs en bij zichzelf verstandig zijn (Jes. 5 : 21).

Wij moesten dit niet behoeven te zeggen, broeders. U weet toch ook, dat de Opperste Herder der schapen Zijn kudde weidt, niet met de staf van kerkelijke regels, maar met de staf van Zijn Woord. Dat immers is het genade-middel, waarmee de Heilige Geest Gods gemeente onderwijst, leidt en van schadelijke wegen terughoudt. (Zie bijv. H.C. Zondag 21a).

Het leven uit een aangenomen orde der kerken is iets anders, dan het leven uit de wijsheid Gods.

Dat eerste, het leven bij een aangenomen orde is ook mogelijk bij een godsdienstig kerkvolk, hoewel het toch als Nicodemus niet wedergeboren is uit water en Geest.

Het laatste, het leven uit de wijsheid Gods, is zonder die wedergeboorte niet mogelijk. Hoe erg als het oog van een leraar in Israël daarvoor gesloten is.

Uit heel de Schrift en uit de geschiedenis der kerk kan het duidelijk zijn, dat het godsdienstig leven bij inzettingen en verordeningen der mensen nóg gevaarlijker is dan het leven uit de geest van het humanisme, omdat men in de naam des Heren gaat spreken, maar in feite uit zijn eigen hart profeteert. Christus is door de kerk naar het kruis verwezen!

Broeders, Christus is de weg, de waarheid en het leven. Het blijven in Zijn wijsheid leidt alleen tot een van God verordeneerd aanpak van het werk op de classis.

Het gaat om de vraag: of wij Gods wijsheid zoeken bij al onze beslissingen of ter vergadering samenwerken naar de door ons geformuleerde gedragsregels.

Willen wij op onze vergaderingen ware gemeenschap hebben, dan zal de wijsheid Gods, het levende Woord van de Here onze gedachten en zinnen moeten leiden en richten.

Maar dit ontbreekt. En zo stapelen wij zonde op zonde uit kracht van een eigen levenscodex.

Bedenkt broedert, als wij zo doen, dat de Here ons allermint nabij is. Integendeel, dan verlaat Hij ons en geeft Hij ons prijs aan verwoesting.

De HERE waarschuwt: omdat hun ontzag voor Mij een aangeleerd gebod van mensen is, daarom, zie, Ik ga wonderlijk met dit volk handelen; de wijsheid van zijn wijzen zal te niet gaan en het verstand van zijn verstandigen zal schuilgaan. (Jesaja 29 : 13, 14). Een geest van diepe slaap stort Hij dan over Zijn volk uit en Gods Woord wordt als een verzegeld boek. (vs. 10 en 11).

Dit broeders, moeten wij onder uw aandacht brengen in verband met het besluit van de vorige vergadering en haar beroep op ons, opdat u beseffen zult, waar het voor ons eigenlijk om gaat en wat ons bovenal ter harte gaat.

Daarom, wat moeten wij met uw appèl beginnen? Er is veel meer dan dat wij ons een keer verongelijkt zouden voelen door een

verkeerd uitgevallen beslissing.

Laten wij dit mogen zeggen: de breuk met u begeren wij allermint. Hoe begeren wij met u te zoeken de wijsheid Gods en daaruit te leven. Daarom hopen wij van harte, dat u, mede door dit schrijven, zult ophouden met het kwaad doen aan broeders en met het verstoten van uw liefdesverkeer van schapen van Jezus kudde en gemeenten van onze hemelse Bruidegom uit kracht van eigen inzettingen.

De Schrift laat duidelijk zien, dat kerkelijke leiders tot harde meesters uitgroeien, als het Woord van God niet rijk meer in hen woont en zij niet van genade leven.

Maar zo wil de Here het niet.

Ziet men dan niet, dat de Here ons in de afbraak van ons kerkelijk leven laat zien, dat al de steunsels van onze kerkelijke gedragsregels, waarmee men het kerkelijk samenleven overeind wil houden, niet baten; ja, juist verwoesting en verstrooiing brengen.

God laat zich niet van Zijn eer beroven. Onze samenbinding ligt alleen verankerd in de vrede des Heren.

Die is rein en voor immer bestendig; de verordeningen des HEREN zijn waarheid, al tegader rechtvaardig.

Kostelijker dan goud, ook kostelijker dan het goud van onze kerkelijke rechtsregels.

Tenslotte, u doet een beroep op ons.

Mogen wij een beroep op u doen?

Wij hebben u gezegd wat ons op het hart ligt.

Laat ons na overweging van het genoemde weten wat in uw hart is?

Is het waar, dat Christus onze enige Meester is?

Is het waar, dat wij Hem alléén kennen en Zijn wil voor het onderling verkeer der kerken, uit de Schriften?

Is het waar of niet, dat wij op onze kerkelijke vergaderingen alleen de wijsheid Gods hebben te zoeken en te rechtvaardigen?

Is het waar, dat Gods Woord waarschuwt tegen een leven bij menselijke (kerkelijke) inzettingen en bepalingen om daarmee de consciëntie te binden en te dwingen?

Zo ja, laat dan de alternatieve beslissing, die de vorige classis nam t.a.v. de kerken van Rijswijk Z.-H. en Zoetermeer vallen. En kom dan terug op de besluiten, die u als kerken nam t.a.v. de kerken van Loosduinen en Den Haag Z-W.

Doe dat, opdat wij ons gezamenlijk kunnen buigen onder het profetische Woord en zo met een vrije en goede consciëntie onze Zaligmaker kunnen verwachten.

Wij zullen het graag met u doen, graag met u in ons samenleven en in onze besluiten de lamp van het Woord opheffen, opdat dié lamp moge schijnen in de duisternis van ons kerkelijk leven.

EINDHOVEN

Een droef vervolg

Enkele weken geleden heeft u via dit blad kennis kunnen nemen van de correspondentie, welke de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) van Eindhoven heeft gevoerd met de zusterkerk te Hoogeveen in haar functie van samenroepende kerk voor de Generale Synode 1969. Inzet van deze correspondentie was het verzoek van Eindhoven om geïnformeerd te worden betreffende de zaken rond deze aanstaande Synode. De kerk van Hoogeveen berichtte ons, dat zij als gedragslijn had aangenomen alleen kerken te informeren, welke vermeld staan in het Handboek 1968. Hier tegen heeft onze kerk bezwaar aangetekend in een brief van 13 januari 1969, er onder meer op wijzend, dat een dergelijk handboek binnen onze kerken geen normatief gezag of karakter heeft. Zoals bekend is het b.v. ons tot op de dag van vandaag onduidelijk, waarom onze gemeente in dat handboek niet is vermeld.

Deze brief van 13 januari 1969 werd thans beantwoord en we menen er goed aan te doen u van het vervolg dezer correspondentie kennis te laten nemen.

We willen er geen woord aan toevoegen; een ieder die het lot van de vrijgemaakte kerken ter harte gaat oordele zelf.

Hoogeveen, 12 maart 1969

Weleerwaarde en
Eerwaarde Heren en Broeders,

Door omstandigheden bleef uw brief van 13 januari 1969 onbehandeld liggen.

Ons excuus daarvoor.

Uit uw brief van 13 januari 1969 zien wij dat onze brief van 30 december 1968 onduidelijk was op het beslissende punt.

De zaak is dat wij als gedragslijn trachten te volgen wat in het Ten Geleide van Uitgever en Redactie van het Handboek 1968 is aangegeven als gedragslijn „terzake van de opname van kerken in de statistiek”.

Uw brief is voor ons geen aanleiding om onze gedragslijn te herzien.

Met heilbiede en broedergroeten
voor de Raad,

w.g. (onleesbaar)
Scriba.

De kerkeraad van Eindhoven heeft hierop het volgende geantwoord:

27 maart 1969

AAN: de Raad van de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) te HOOGEVEEN.

Weleerwaarde en
Eerwaarde Heren en Broeders,

Onze kerkeraad heeft met verontwaardiging en droefheid uw schrijven dd 12 maart 1969 gelezen.

Uit de inhoud stelden wij vast, dat u geen enkele moeite hebt gedaan om de strekking van onze brief dd 13 januari jl. tot u te laten doordringen. Ware zulks namelijk het geval geweest, dan had u zich niet opnieuw beroepen op het zgn. Handboek 1968.

Het doet ons veel verdriet dat een kerk welke de onderscheiding ontvangt als roepende kerk ener generale synode van de Gereformeerde kerken te mogen optreden, op deze onwaardige wijze correspondentie voert. U zult dan ook kunnen verstaan dat ons vertrouwen in uw loyaliteit hierdoor ernstig is geschokt.

Inmiddels zijn door uw „omstandigheden” twee maanden verloren gegaan, waardoor de inzet van deze correspondentie — welke aanvang op 18 december 1968 — niet meer terzake is. Wij zullen ons tot tweemaal herhaald verzoek dan ook niet nogmaals te berde brengen.

Eenmaal zal de Koning der kerk ons recht verschaffen. Hij keek op onze handen en in onze harten als wij elkaar schreven.

Met broedergroeten verblijven wij,

namens de raad van de
Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt)
te Eindhoven,

H. J. Janssens, scriba.

ZWOLLE

Scriba: H. van den Berg,
R. Feithlaan 21.

De kerkeraad van Zwolle schreef het volgende aan de gemeente.

Broeders en zusters,

De kerkeraad ziet zich genoodzaakt, mede in verband met grote onzekerheid en vele geruchten onder u, u op korte termijn althans een kort relaas te geven van de gebeurtenissen in ons kerkelijk leven in Zwolle gedurende de laatste week.

Zoals reeds overal bekend is, zijn de wettige afgevaardigden van de kerk te Zwolle door de classis Zwolle vorige week zaterdag weggezonden. Over de oorzaken daarvan hoopt de kerkeraad u maandagavond tijdens de gemeentevergadering nader te informeren.

Een aantal broeders ouderlingen had een buitengewone vergadering van de kerkeraad aangevraagd ter behandeling van een voorstel van ds. Bos.

Dit voorstel hield in: het besluit van 5 fe-

bruari 1968 van de brede kerkeraad inzake de vergaderpraktijk in Zwolle, zoals die al dertig jaar lang was geweest, ongeldig te verklaren.

Hoewel het moderamen in meerderheid van mening was en is, dat zulk een voorstel onwettig is, hebben zij con amore meegewerkt aan het beleggen, het presideren en notuleren van deze vergadering op donderdag 27 februari jl. Toen (ondanks de waarschuwingen van 19 ouderlingen) het voorstel van ds. Bos was aanvaard, was daarmee het agendum afgewerkt en was de smalle kerkeraadsvergadering ten einde.

Iets anders stond niet in het verzoek van de broeders, die deze vergadering hadden aangevraagd; **voor deze éne zaak** was de smalle kerkeraad op die bijzondere avond samengeroepen.

Enkele broeders hebben toen toch gepoogd nog andere voorstellen te doen en wilden nog andere besluiten laten nemen.

Na beraad besloot het moderamen in zijn meerderheid deze vergadering te beëindigen, omdat het vastgestelde agendum was afgewerkt. Toen de assessor, ds. Vreugdenhil, na herhaald verzoek van de praeses weigerde het kort verslag te lezen, heeft tenslotte de praeses de vergadering met hamerslag gesloten. Daarmee was de kerkeraadsvergadering ten einde.

Onmiddellijk daarna zijn 23 broeders opnieuw in eigen vergadering bijeengekomen, zonder daartoe door het wettige moderamen bijengeroepen te zijn.

Zij hebben in die bijeenkomst besluiten genomen, alsof zij kerkeraad waren.

Zij hebben zich hiermede vergrepen aan de rechten, die de wettige kerkeraad toekomt, en zich als groep opgesteld tegenover de kerkeraad en daarmee willen heersen over de wettige kerkeraad en daarin over de gemeente.

Hoe groot de moeite ook zijn, dit hadden zij nooit mogen doen.

Wij roepen u op, omdat de tijd voor de zondag te kort is voor overleg met de gemeente en om de orde op de zondag te bewaren, elk op te gaan onder de prediking van het Evangelie, in afwachting van nader overleg met u als gemeente.

Laten wij wel bedenken, dat de dag des Heren door onordelijkheden niet ontwijfd mag worden.

Wij wekken de gemeente tevens op tot de gemeentevergadering van a.s. maandagavond, waar verdere opening van zaken gegeven zal worden, opdat ieder naar recht zal kunnen oordelen.

Wij eindigen met de bede: Leide de HERE ons op de weg van zijn Waarheid.

Namens de kerkeraad,
met broedergroeten,

Z. G. van Oene, praeses
H. van den Berg, scriba
R. Veldhuis, sub-scriba

Zwolle, 1 maart 1969.

Uit een schrijven dd 8 maart 1969 het volgende:

Geliefde broeders en zusters,

Sinds donderdagavond 27 februari 1969 jl, toen na sluiting van de vergadering, een deel van de ambtsdragers op onwettige wijze apart ging vergaderen, is er heel veel gebeurd. Wij hebben gehoopt en gebeden, dat deze broeders niet zouden doorgaan op een weg, waarop ze de eenheid en het recht zo duidelijk schonden.

Het moderamen van de kerkeraad heeft toen voor zaterdag 1 maart op schriftelijk verzoek van 6 ambtsdragers een buitengewone kerkeraadsvergadering uitgeschreven, waarvoor alle ambtsdragers der gemeente werden uitgenodigd; 28 broeders kwamen echter niet.

Voor 3 maart werd opnieuw een vergadering van de kerkeraad in breed verband uitgeschreven, waartoe op de gebruikelijke wijze alle leden van de kerkeraad werden gecoöccerd. Echter met geen beter resultaat. Inmiddels deed zich een ons allen zo schokkend feit voor, toen de broeders, die zich in hun ambt apart hadden opgesteld, de gemeente op zondag 2 maart wegriepen achter

de prediking van ds. Van Oene en mitsdien van achter de kerkeraad.

Daarmee trokken zij de scheur van donderdagavond direct ten volle in de gemeente door. De kerkeraad herinnert u er aan, dat hijzelf u in zijn brief van zaterdag 1 maart opriep om op zondag 2 maart de diensten des Woords normaal te bezoeken.

Tenslotte bleek op de kerkeraadsvergadering van jl. vrijdagavond dat wederom dezelfde 28 broeders ontbraken, hoewel ook voor deze vergadering de scriba hen allen schriftelijk had uitgenodigd.

Zo moet thans de kerkeraad met grote droefheid constateren, zij het ook met zekerheid, dat de breuk hem als volkomen voorkomt.

Met broederlijke groeten,
namens de kerkeraad,

ds. Z. G. van Oene, praeses,
H. van den Berg, scriba.

PERSSCHOUW

In Canada wordt een blad uitgegeven onder de titel „Unity”. Onder redactie van ds. C. de Haan, H. Slaa en E. Ter Mors en administratie van K. Esselink. Daarin verschijnen nogal eens artikelen die mij zeer aanspreken. Ds. de Haan is op een vreemde manier geschorst. Ik zou zeggen: Om administratieve redenen. Om iets dergelijks als ds. de Jong van Wageningen is overkomen: Hij weigerde een „ondertekeningsformulier” te ondertekenen, toen dit door een classis van hem geëist werd. Hij had voor jaren bij zijn ambtsaanvaarding immers z'n instemming met de bekende 3 Formulieren reeds betuigd! Dit werd blijkbaar niet voldoende bevonden. Hij werd geschorst door de classis op grond van art. 53 K.O. Waarin gesproken wordt van ondertekening van de drie Formulieren van enigheid, maar niet van een zeker formulier. Enfin, hij kwam met zijn kerkeraad (of een deel daarvan) buiten het verband te staan. Een toestand ook hier in Nederland niet onbekend. In Canada zijn ook broeders in de verdrukking.

Het maandblad „Unity” is zeer lezenswaard. Het adres is: P.O.Box 21, Station F Winnipeg, Man. Ik vertaalde het volgende artikel van E. Ter Mors.

(Unity Vol. 4 No 5 en 6).

Eenzaam.... niet alleen!

God schiep Adam en Eva als gemeenschapswezens. Met behoefte aan gemeenschap. Elke man en elke vrouw heeft anderen nodig om bij hen te behoren, om met hen om te gaan, om van gedachten te wisselen en door hen te worden verstaan. De mooie dingen van het leven moeten „gedeeld” worden en de verdrietige dingen ook. Dat is gemeenschap: iets gemeenschappelijk hebben met anderen.

Dit „delen” is niet altijd mogelijk en kan dan de grootste eenzaamheid bewerken. Wie kan zich de eenzaamheid voorstellen, die dagelijks in deze wereld wordt geleefd?

Jezus nam zijn discipelen mee naar de Olijfberg en liet hen achter met de bede om te waken. Hij ging een paar stappen verder en bad tot zijn Vader. Toen Hij bij zijn discipelen terugkwam waren ze ingedommeld. Kunt u zich voorstellen welk een eenzaamheid dit bewerkt?

Jezus ging de lange weg van Jeruzalem naar Golgotha, terwijl Hij zijn kruis droeg. Vele omstanders zullen ongetwijfeld met Hem te doen gehad hebben. Toch wist niemand in Jeruzalem op die dag wat er gaande was. Daarop hoorde het aanwezige volk hem uitschreeuwen: Mijn God, mijn God, waarom heb Gij Mij verlaten?

Daar is een grenzeloze eenzaamheid in dit spreken. Niemand van de aanwezige omstanders had ook maar het geringste idee van wat Jezus leed. Hij stond daarin alleen. Hij moest die last alleen dragen.

Er zijn veel mannen en vrouwen, die alleen hun last dragen. En zij voelen zich alleen.

Niemand kan de eenzaamheid van een man of vrouw meten, die een van z'n allerliefsten heeft verloren. Mensen proberen te troosten. Maar voor de persoon, die getroost moet worden, is één van de moeilijkste dingen in z'n lijden, dat niemand anders het verlies kan meevoelen in al z'n diepte en kracht. Dat moet gedragen en doorleefd worden door de lijdende alleen. Het kan niet „gedeeld” worden, want niemand verstaat het.

Je zit in de kerk zondags en je geniet de gemeenschap in Jezus Christus. Je hoort een preek De boodschap van de prediker komt op je aan met al de kracht van Gods liefde voor mensen. Een liefde zo groot en onmetelijk, dat Hij al wat Hij had voor je gaf: Zijn enige Zoon. Je bent vol van dit grote wonder. De dienst is voorbij. En je gaat uit de kerk. Om je heen hoor je de mensen praten over allerlei dingen, behalve over de dingen die je pas hoorde en die nog heel je bestaan vervullen. Je bent eenzaam. Er schijnt niemand te zijn, die met je deelt in de vreugde van de boodschap, die je pas hoorde.

Er gebeurt wat in je omgeving of in de wijde wereld. Het stemt je somber. Soms zo somber, dat je het wel kunt uitschreeuwen. Niemand schijnt van je verdriet notitie te nemen. Niemand schijnt het te begrijpen. Je kunt het niet kwijt. Je hebt er alleen mee te leven.

Gods genade heeft in deze wereld een machtige invloed. Je kijkt op het leven verandert totaal. Je ontdekt telkens nieuwe dingen. Alles verandert, omdat God je leven verandert. van dag tot dag. De aardige dingen in het leven worden aardiger en glanzender. Aan de andere kant: de droevige dingen en het verdriet schijnen je meer en dieper te deprimeren. Je ziet de wereld om je heen in een verschrikkelijke beroering. Niemand schijnt te weten waarom dit zo is. Je verstaat er iets van. Je weet er niet alles van. Eén ding weet je: God is aan het werk. Je begrijpt niet altijd wat er gaande is. Dat maakt je ongelukkig. Je spreekt er met anderen over. Zij begrijpen het niet. Soms halen ze zelfs hun schouders op. Je voelt je geïsoleerd en eenzaam.

Soms verlang je de Bijbel op te slaan. Je begeert te lezen van de wonderlijke dingen, die daarin staan naar je weet. Je bent helemaal alleen. Je wordt in beslag genomen door wat je leest. Plotseling heb je gezelschap. Ze zijn verwonderd, dat je bezig bent in de Bijbel te lezen, helemaal voor je zelf. Sommige mensen vinden het zelfs een beetje vreemd. Dat je verlangt om in de dingen des Vaders te zijn schijnt sommigen vreemd toe. Je bent daarin alleen. Het schijnt onmogelijk met anderen daarin te delen.

Je denkt veel en dikwijls over de genade Gods. Je kunt geen afdoend antwoord vinden voor zó veel lijden in de wereld. Je kunt het lijden niet begrijpen van hen, die God liefhebben. Dat zoveel kinderen door hun moeders worden verlaten kan je doen schreien. Je probeert met anderen daarover te spreken. Zij denken dat je op weg bent een beetje getikt te worden: dat is niet gezond. Je komt er niet ver mee in het leven. Zo verlies je het contact met de werkelijkheid.

Als je deze opmerkingen hoort maakt het je verdrietig. Niemand schijnt het te begrijpen. En je wordt bang te spreken over je geheimste gedachten. Geloof schijnt een zeer persoonlijke zaak te zijn. Je kunt er niet over spreken. Dat is eenzaamheid en je begrijpt niet waarom.

Je komt in de verleiding te zwijgen van je geloof, hoe moeilijk dit ook is. Doch het is gemakkelijker alles maar binnen te houden. Je kunt je geloof niet verloochenen, en toch, men schijnt het niet te verstaan. De verleiding om het te verbergen voor anderen is groot. Met al de eenzaamheid, die het kan veroorzaken.

Maar dan denk je aan wat Johannes had te schrijven aan de kerk van Pergamus: „Ik weet wat jullie leven is. Ik weet hoe moeilijk het is. Gij woont juist waar de troon des satans is. En toch, gij houdt vast aan mijn Naam. Gij verloochent uw geloof niet. Nu dan, hoort wat de Geest zegt: Aan hem die overwint zal ik gaven schenken. Ik zal verborgen manna geven. Ik zal uw leven onderhouden. En nog meer. Ik heb voor u een witte steen. Voor u persoonlijk. Daarop staat wie gij zijt en wat gij zijt. Ik weet het. En gij zult het weten. Niemand behalve gij. Ik zal u meer en meer bekend maken uw plaats en de bedoeling daarvan in het Koninkrijk van uw God”.

Iets van de eenzaamheid die je schijnt te ondervinden in deze wereld kan zeer wel dit zijn, dat God bezig is je een steen te overhandigen, waarop je nieuwe naam staat. Je moogt eenzaam zijn, je bent nimmer alleen. E. t. M.

Op bovenstaand artikel volgt een stuk van K. Esselink in het Nederlands dat ik ook de moeite waard vind om over te nemen. Het luidt als volgt:

De ware Kerk en Kerstmis

H. J. J.

DE WARE KERK EN KERSTMIS

Onlangs lasen we ergens dat de ware kerk hetzelfde is als de gemeenschap der heiligen. In an-

dere woorden, de gemeenschap der heiligen is de gemenschap van mensen die deel hebben aan Christus. Volgens onze geloofsbelijdenis is een ieder schuldig zich daarbij te voegen. Een ieder is schuldig zijn gaven en krachten ten nutte en zaligheid van anderen aan te wenden. In de gemeenschap der heiligen bedriegt de schijn niet, daar wordt waarachtigheid gezien. En weer volgens een ander deel in onze belijdenis is dat lichtelijk te onderscheiden.

Dit artikel van de belijdenis zegt niet dat zekere kentekenen beoefend en betracht moeten worden, maar het zegt dat de kerk lichtelijk te onderscheiden is, omdat die dingen daar worden gevonden, omdat het de gemeenschap der heiligen is.

In het verleden (vlak na de vrijmaking) is er veel gesproken en geschreven over de ware kerk. Het werd toen (en misschien nog) geponeerd dat de vrijgemaakte kerk de enige ware kerk is.

En degenen die niet bij deze kerk behoren, en die toch christenen waren? Die werden dan op hun sterfbed bij de ware kerk gevoegd evenals de moordenaar, die met Jezus aan het kruis hing.

Soms werd de kerk uitgelegd als een rivier die dan door haar krachtig stromend water vele vreemde voorwerpen meesleept.

Deze theorieën aangaande de kerk vindt men niet in de Heilige Schrift noch in de belijdenis.

Daar wordt simpel geleerd en onderwezen en beleiden, dat Christus vergadert, beschermt en onderhoudt een gemeenschap van heiligen.

Let goed op, er staat niet dat de gemeenschap der heiligen tot stand komt en onderhouden wordt door een christelijke kerkorganisatie.

Jammer, dat het vaak zo wordt beleefd en ondervonden.

Men denkt dan Hem een dienst te bewijzen door de vergaderende, beschermende en onderhoudende functie van Hem over te nemen. We wezen hier eerder op (Unity, aug. 1967). Jezus Christus heeft die hulp echt niet nodig.

We belijden toch immers dat we van nature geneigd zijn God en de naaste te haten. En wanneer we dat niet doen (God en de naaste haten) hebben we dat alleen te danken aan Zijn ontfermende genade.

Tijdens Jezus omwandeling op aarde bleek reeds dat de ijver voor de kerk heel vaak verwoestend werkt. De kerk van die tijd moest in bescherming worden genomen tegen een valse leraar, een nieuw-denker. De hogepriester beweerde dat het beter is dat een voor de kerk sterft dan dat de hele kerk verloren gaat.

Het lijkt me toe dat de kerkelijke moeilijkheden van vandaag alleen tot een oplossing kunnen komen, wanneer wordt teruggegaan tot wat de Schrift leert omtrent de gemeenschap der heiligen.

Gemeenschap van heiligen (gelovigen in Christus) die hun Zaligmaker hebben gevonden (of liever: die gevonden werden door hun Zaligmaker) en die nu al hun gaven aanwenden ten nutte van hun naaste, en dat is lichtelijk te onderscheiden.

Een ieder die zo eens de hedendaagse troebelen der kerk bekijkt zal het moeilijk moeten hebben art. 27 der belijdenis te herkennen. En dat is geen wonder. Het lijkt als of art. 27 alleen nog maar wordt gelezen, doch niet geloofd en verstaan.

Men is te druk met zuiveringsacties en dergelijke. Maar het Hoofd der Kerk treurt als een schaap een ander schaap onrecht aandoet.

Het is goed om hier even bij stil te staan, speciaal in deze tijd van het jaar. Bijna de gehele wereld viert kerstfeest. Men herdenkt dat God Zijn Zoon in de wereld zond omdat Hij met ontferming bewogen was met Zijn schepping.

God had de wereld zo lief opdat niemand verloren zou gaan.

Toen Jezus de scharen zag was Hij met ontferming bewogen.

Hij zag de ziekten, de problemen, de ruzies en Hij was met ontferming bewogen.

Kunnen wij, die deel uitmaken van Zijn schepping en pretenderen de ware kerk te zijn, niet meer ontferming opbrengen?

Kunnen wij niet meer liefhebben, niet meer geduld hebben en niet meer zachtmoedig zijn tegen broeders en zusters, die (n.b.) deel uitmaken van die ene gemeenschap der heiligen?

Dat is toch kerstfeest.

K. Esselink

Redactieleden :
 Ds. H. AMELINK, Dr. J. BOSCH,
 P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Drs.
 J. G. VAN OORD, Dr. P. G. SMELIK,
 Prof. C. VEENHOF, Ds. G. VISEE

Adres van de Redactie :
 Ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Geref. Persvereniging „Opbouw“:
 adres secretaris en penningmeester :
 Van Lynden van Sandenburglaan 16,
 Utrecht. Telef. 030-711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen :
 Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist. Telef. 03404-12452

Abonnementsprijs
 f 15,— per jaar (bij vooruitbetaling)
 Zeist. Giro 233117.
 Advertentieprijs 20 ct. per mm
 Familieberichten 15 ct. per mm

KERKNIEUWS

Beroepen: te Rotterdam-Zuid: ds. H. Scholte te Bodegraven-Alphen a/d Rijn; te IJsselmuiden-Grafhorst: ds. C. Bakker te Oldenzaal-Glanerbrug; te Baflo en Warffum; kand. D. Grutter te Enschede; te Leens ds. T. Dekker te Goes.

Aangenomen: naar Haulerwijk: ds. G. Boersma te Middelstum.

Bedankt: voor Chatham (Ont., Can.): ds. J. Mulder te Coaldale (Alberta).

Ds. D. Zemel. Zondag 6 april jl. nam ds. D. Zemel afscheid van de kerk te Enschede-Z.-W. In de afscheidsdienst bediende hij het Woord uit Hebreëen 4 : 12.

ADRESSEN

Ds. D. Zemel, Hartmanplein 22, Monster.
Ds. D. Berghuis, Heeckerenstraat 47, Breda.

De Heere schonk ons een kind dat wij
debora jantine noemen.
 J. Kadijk
 T. A. Kadijk-v. d. Bree
 Simone
 Sijgine

14 april 1969
 Hoogenwaardstraat 84c, Rotterdam.

Te huur
VRIJSTAANDE WONING
 met grote tuin en terras,
 voorzien van gas, warm en koud stromend water,
 in de kop van Overijssel, dicht bij bos en plm. 7 km van Giethoorn voor plm. 5 personen in de periode 19-7 tot 2-8.
 Brieven onder no. 18569 bureau van dit blad.

Te huur te Nijmegen
VAKANTIEWONING
 5-7 slaappleatsen per 27-6-18-7.
 Telefoon 0 8800 - 56741

Voor vakantie te huur aangeboden: voor personen zonder kinderen
BOERDERIJTJE OP DE VELUWE
 Elektrisch licht. Water uit pomp.
 Prijs f 100,— per week.
 Voor de maanden juni, juli en augustus f 150,— per week.
 Gas en licht extra erbij.
 Brieven L. Verhoef, van der Mondestraat 78, Utrecht.
 Telefoon 713323